

Research Article; Received: 2025-04-08; Revised: 2025-07-02; Accepted: 2025-07-04.

การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ Developing the Creative Funeral Management Model in Mueang Chiang Mai District of Chiang Mai Province

พระกฤตชญา ธีรปญโญ*¹, สหัทธยา วิเศษ², ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์³,
พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ⁴

Phra Kritchaya Theerapanyo¹, Sahathaya Wises²,
Tipaporn Yesuwan³, Phiphatphong Masiri⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่^{1, 3, 4},

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus^{1, 3, 4},

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus²

First/Corresponding Author, E-mail: kritichaya@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการงานศพ พัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ และหาแนวทางส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีศพ 18 คน ครอบครัวผู้ตาย /ผู้มาร่วมงาน 9 คน และนักวิชาการ 3 คน ใช้แบบสัมภาษณ์และแนวคำถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ด้านความเชื่อ ได้มีการทำบุญอุทิศเพื่อแสดงความกตัญญูต่เวที ปัจจุบันต่างเพียงเล็กน้อย ด้านการดำเนินงานได้จัดงานที่บ้านด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันเป็นหลัก แต่ปัจจุบันเลือกจัดในสถานที่ที่เป็นสัปปายะ ด้านผู้ที่เกี่ยวข้องยังคงมีการช่วยเหลือกัน ปัจจุบันเน้นการจัดจ้าง ด้านสถานที่วัดศุภกฤตได้มีการจัดงานที่บ้านของตนเอง จึงยึดอุปกรณ์จากวัด

และหมู่บ้าน ปัจจุบันเน้นจัดงานในวัดซึ่งมีอุปกรณ์พร้อมกว่า และด้านงบประมาณมีการจ้างเหมาแทนการช่วยกัน 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงใหม่ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการงานศพ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หลักความคิดสร้างสรรค์ หลักบริหารจัดการ และหลักการมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ 3) การส่งเสริมรูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ทำคู่มือการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ทำคลิปวิดีโอการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ และจัดทำชุดนิทรรศการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเผยแพร่การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์เป็นการปรับแนวคิดและรูปแบบการจัดการงานศพให้มีความเรียบง่าย ลดขั้นตอน ประหยัดค่าใช้จ่าย

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพ; การจัดการงานศพ; การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This qualitative research aims to study funeral management patterns, to develop a model for creative funeral management, and to identify approaches for promoting creative funeral practices in Mueang District, Chiang Mai Province. A purposive sampling method is used to select 30 key informants, including 18 individuals involved in funeral ceremonies, 9 family members of the deceased or funeral attendees, and 3 academics. Data are collected through interviews and focus group discussions using structured interview guides. The data are analyzed using content analysis.

The research findings reveal that 1) funeral management in Mueang District, Chiang Mai, in terms of beliefs, includes making merit as a way to express gratitude and filial piety, which has changed only slightly in the present day. Regarding the operation of funeral ceremonies, they are traditionally held at home with collective cooperation as the main approach; however, people now prefer to hold funerals at more comfortable and appropriate venues. In terms of

participants, mutual assistance still exists, but there is now a greater emphasis on hiring services. For venue, materials, and equipment, funerals are previously held at home, with equipment borrowed from temples and the community. Nowadays, funerals are primarily organized at temples, which are better equipped. As for the budget, there has been a shift from community collaboration to hiring package services. 2) Development of a creative funeral management model in Mueang District, Chiang Mai Province involves the following steps: step 1: analyze the current problems in funeral management, step 2: design a creative funeral management model based on creative thinking, management principles, and participatory processes, step 3: implement the creative funeral management model, step 4: evaluate the outcomes of the implementation. 3) Promotion of creative funeral practices in Mueang District, Chiang Mai Province includes developing a handbook for creative funeral management, producing video clips demonstrating creative funeral practices, and creating an exhibition kit to disseminate knowledge on creative funeral management. The knowledge gained from this research indicates that creative funeral management involves adapting concepts and practices to simplify the process, reduce unnecessary steps, and lower costs.

Keywords: Development of Funeral Management Model;
Funeral Management; Creative Funeral Management

บทนำ

ชีวิตมนุษย์มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามธรรมชาติ เมื่อเสียชีวิตย่อมต้องมีการประกอบพิธีกรรม การจัดการศพเป็นไปตามความเชื่อพิธีกรรมและวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น งานศพได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดีย การเผาหรือการปิดศพถ้ากระดูกผู้ตายลงแม่น้ำคงคา โดยเชื่อว่า จะส่งวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์ (พระมหานฤดมหาปุณฺโณ (จวนตัว), 2561) จึงทำให้เกิดธรรมเนียมการฃาปนกิจศพมาตั้งแต่โบราณจารีตประเพณี คือ วัฒนธรรมอันดีที่ทำสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลายาวนานเป็นมรดกทางปัญญาของแต่ละท้องถิ่นแล้วจึงหลอมรวมกันเป็นเอกลักษณ์ ทำให้มีความ

หลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีการจัดงานศพก็เช่นกัน ทุกชาติทุกภาษามี ประเพณีการจัดงานศพกันตามความเชื่อ ความเคารพและสภาพแวดล้อม คนล้านนา ก็เช่นเดียวกันมีการจัดงานศพที่ยึดถือประเพณีกันมาช้านาน เป็นสิ่งที่ทำติดต่อกันมา ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน (พระครูอดุลสีกิตติ์ (ประพัฒน์ ฐานวุฑโฒ), 2565) โดยจัดขึ้นเพื่อไว้อาลัยแด่ผู้ที่ล่วงลับ แสดงถึงความเคารพความรักความเสียใจถึงบุคคล อันเป็นที่รักและอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนี้ให้กับผู้เสียชีวิตเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจะเดินทาง สู่สัมปรายภพ

ดังปรากฏในติโรกษทสูตรว่า ในเปตวิสัย ไม่มีกสิกรรม (การทำไร่ไถนา) ไม่มี โครภักขกรรม (การเลี้ยงวัวไถนา) ไม่มีพาณิชย์กรรม (การค้าขาย) เช่นนั้น การ แลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงินก็ไม่มี ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในเปตวิสัยนั้นดำรงชีพด้วยผล ทานที่พวกญาติอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 6: 16) และว่าด้วยกุลบุตรเมื่อระลึกถึงอุปการะที่ญาติผู้ละไปแล้ว (เปรต) เคยทำไว้ในกาลก่อน ว่า ผู้นั้นได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ได้ทำสิ่งนี้แก่เรา ได้เป็นญาติมิตรและสหายของเรา ก็ควร ถวายทักษิณาทานอุทิศให้แก่ญาติผู้ละไปแล้ว การร้องไห้ ความเศร้าโศกหรือความร่ำไห้ คร่ำครวญอย่างอื่นใดใคร ๆ ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องไห้เป็นต้นนั้น ไม่เป็น ประโยชน์แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติทั้งหลายก็ยังคงสภาพอยู่อย่างนั้น (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 9-10: 16) การอุทิศส่วนบุญให้แก่บุคคลล่วงลับมีตัวอย่างจาก พระเจ้าพิมพิสารในสมัยพุทธกาล เมื่อพระองค์ถวายมหาทานให้แก่พระพุทธเจ้า แต่ ไม่ได้อุทิศผลบุญให้แก่หมู่เปรตที่ทุกข์ทรมาน จนกระทั่งเปรตเหล่านั้นมาร้องขอส่วน บุญ พระเจ้าพิมพิสารจึงอุทิศบุญให้พวกเขาจนหมดความทุกข์และได้รับการบันดาลให้ มีเครื่องนุ่งห่มและวิมานในอากาศ ขณะเดียวกันพวกเขาก็หลุดพ้นจากอัฐภาพของเปรต

ประเพณีการอุทิศส่วนบุญนี้ได้รับการสืบทอดและเป็นแนวทางปฏิบัติในพุทธ ศาสนา โดยมีความเชื่อว่า การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์เป็นการแสดงถึงความกตัญญู กตเวทีและช่วยให้ผู้ตายได้รับประโยชน์ทางจิตวิญญาณ ในวัฒนธรรมล้านนาการจัด งานศพมีขั้นตอนที่ละเอียด 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) ก่อนตั้งศพ มีการนิมนต์พระสงฆ์และ เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดอกไม้และผ้าไตร 2) ระหว่างตั้งศพมีการเทศนาธรรม การ สวดพระอภิธรรมและพิธีฌาปนกิจ 3) หลังตั้งศพมีพิธีต่าง ๆ ตามความเชื่อท้องถิ่นก็จะ มีการทำบุญฉลองอัฐิเพื่อนำไปประกอบพิธีต่อไป คือ จุดพลู ลอยอังคาร เผาสลายหรือ เก็บไว้ ส่วนมากหลังจากทำบุญฉลองอัฐิก็จะทำบุญครบ 7 วัน ทำบุญ 50 วัน ทำบุญ 100 วัน และทำบุญประจำปี (มณี พยอมยงค์, 2543)

การตั้งศพบำเพ็ญกุศลนั้น พระสงฆ์ มัคทายกหรือเจ้าพิธีจะให้คำแนะนำในการประกอบพิธีการโดยละเอียดทุกขั้นตอน ตลอดจนถึงการเตรียมอุปกรณ์พิธีการอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้ถูกต้องตามความเชื่อของประเพณีท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่อดีต การบำเพ็ญกุศลศพในล้านนามีปรัชญาคติธรรมที่ซ่อนอยู่ในตัวพิธีการ เช่น การแต่งตัวให้ศพ การใช้ผ้าขาวนุ่งชิ้นแรก เอาชายพกไว้ข้างหลัง เอาเสื้อขาวสวม เอาทางที่มีดุมไว้ข้างหลังแล้วเย็บเนาเป็นตะเข็บ ตั้งแต่แขนมาหาเอวทั้งสอง เหตุผลที่กระทำอย่างเพราะต้องการจะแต่งตัวให้ผีแล้วใช้เสื้อและผ้าขาวอีกสำหรับหนึ่งสวมและนุ่งให้ แต่ทางดุมและชายพกเอาไว้ข้างหลังกับใช้ผ้าห่มหรือสະພາຍให้ หมายความว่า แต่งตัวให้ไปเกิด การนุ่งผ้าให้แก่ศพซึ่งมีการนุ่งข้างหลังแล้วนุ่งข้างหน้านี้ บางท่านกล่าวว่า ที่ทำเช่นนี้เพื่อให้พิจารณาว่า สัตว์ที่เกิดมามีกรรมเกิดด้วยทิวาและตายด้วยทิวา มีวิชาปิดหลังปิดหน้ามีต้นเหตุเกี่ยวประสานกันดังเร็วไม้ไผ่ (แปลก สนธิรักษ์, 2534) เป็นตัวอย่างหลักปรัชญาคติธรรมที่มีในพิธีการจัดงานศพ ซึ่งแต่ละขั้นตอนของพิธีการและอุปกรณ์การประกอบพิธีล้วนเป็นปริศนาธรรมให้ผู้มาร่วมพิธีได้มีข้อคิดเตือนใจ สามารถตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตต่อไป

การจัดงานศพในจังหวัดเชียงใหม่ได้มีการตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้านของผู้เสียชีวิตตามประเพณีนิยมของชาวพุทธล้านนา โดยมีการช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น การหาสัปเหร่อและมัคนายก การทำโลงศพ การจัดดอกไม้และการต้อนรับแขกที่มางาน โดยไม่ต้องจ้างผู้ให้บริการ ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย กล่าวคือ มีความสามัคคีปรองดองในชุมชน แต่เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายจิตใจที่ไม่เกี่ยวกับการจัดงานศพ จึงทำให้มีผลกระทบต่อเจ้าภาพ จนกลายเป็นความเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ เช่น การตั้งศพที่วัดแทนบ้าน การจ้างผู้รับเหมามาประดับตกแต่งสถานที่และการจัดงานที่สะท้อนฐานะและค่านิยมของครอบครัวผู้เสียชีวิต ทำให้มีความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่นมากขึ้น จนเป็นค่านิยมที่สืบทอดมาถึงทุกวันนี้ บางรายจัดงานศพให้ใหญ่โตเป็นเหตุให้สิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทองเกินความจำเป็น จึงส่งผลให้การจัดงานศพถูกตัดขาดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้วย (กรภพ สีสัน, 2565) ลดการช่วยเหลือด้านสิ่งของมาเป็นการนำเงินมาร่วมสนับสนุนแทน อันเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในพิธีศพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัดที่มีผู้นิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศลในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ วัดเจดีย์หลวง พระอารามหลวง วัดป่าแพ่ง และวัดปราสาท จะมีการตั้งศพบำเพ็ญกุศลเฉลี่ยเดือนละ 5-6 ศพ วัดเหล่านี้ได้รับการตอบรับจากครอบครัวผู้เสียชีวิตว่า ได้รับความสะดวกมากกว่าการตั้งศพที่บ้าน แต่ก็มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการจัดงานศพ การจัดพิธียังคง

รักษารูปแบบดั้งเดิมโดยมีเจ้าอาวาส มัคทายกและครอบครัวญาติพี่น้องช่วยแนะนำการจัดเตรียมพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดงานให้ดีที่สุด ซึ่งบางพิธีการต้องใช้เวลาและความละเอียด เช่น จากการศึกษาของพระครูบัณฑิตปริยัตยาทร (ประเวศ ปณณาวโร) (2560) ได้กล่าวถึงการทอดผ้าบังสุกุล การสวดพระอภิธรรมและการเลี้ยงแขกว่า การจัดพิธีงานศพในจังหวัดเชียงใหม่ที่ทำให้เห็นถึงการจัดพิธีแบบอนุรักษ์นิยมซึ่งมีรายละเอียดของพิธีการเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่อครอบครัวผู้ตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสรุปค่าใช้จ่ายแต่ละงานประมาณ 167,000 บาท หรือมากกว่าจำนวนนี้ขึ้นอยู่กับผู้ร่วมงาน

คณะผู้วิจัยเห็นว่า การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพที่มุ่งถึงสารัตถะที่แท้จริงของพิธีกรรมจะสามารถจัดงานศพได้แบบไม่เดือดร้อนทั้งตนเองและบุคคลอื่น จึงมีความสนใจการพัฒนา รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ผลการวิจัยจะมีประโยชน์อย่างสูงสุดต่อพุทธศาสนิกชนโดยตรง โดยมุ่งเน้นให้พิธีจัดงานศพนั้นเป็นไปด้วยความกระชับ ง่ายและใช้จ่าน้อยอย่างเป็นระบบแบบแผน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้โดยไม่ขัดต่อความเชื่อพิธีกรรมตามพื้นที่นั้น ๆ ตามความเหมาะสมแก่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและเป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมรูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเพื่อทราบถึงอุปสรรคและปัญหาการจัดการงานศพ
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมงานศพ ได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายก/พิธีกร สัปเหร่อ และผู้ประกอบธุรกิจ จำนวน 18 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 ครอบครัวยุติชีวิตตามฐานะ จำนวน 9 คน และกลุ่มที่ 3 นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รูป/คน

3. พื้นที่การวิจัย ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดที่การตั้งศพบำเพ็ญกุศลมากที่สุดจำนวน 3 วัด ได้แก่ 1) วัดเจติยหลวง พระอารามหลวง ตำบลพระสิงห์ 2) วัดป่าแพ่ง ตำบลช้างม้อย และ 3) วัดปราสาท ตำบลศรีภูมิ ซึ่งเป็นวัดที่มีการจัดพิธีศพ ไม่น้อยกว่า 5 ศพต่อเดือน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ 2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งปฏิบัติการการพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจัดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย ทำการจัดระบบหมวดหมู่เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ด้านความเชื่อ ด้านการดำเนินงาน ด้านผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านงบประมาณในการจัดงาน และนำเสนอรูปแบบการจัดงานศพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ในอดีตพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับความตายของคนล้านนาสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้านที่เน้นการให้เกียรติผู้ตายและการดูแลวิญญาณให้ไปสู่การเกิดใหม่ที่ดี การจัดงานศพเป็นการแสดงความเคารพและกตัญญูต่อบุคคลที่ล่วงลับ ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในทุกหมู่บ้านและครอบครัว การจัดงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ในอดีตมี 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) ก่อนเสียชีวิต ครอบครัวช่วยให้ผู้ป่วยสงบด้วยการฟังธรรมะและ

เตรียมสถานที่ 2) หลังเสียชีวิต แจ่มม้นายกและทำพิธีขอโหสิกรรม จัดการศพตาม ประเพณี เช่น การจุดธูปและหั่นศีรษะไปทางทิศตะวันตก 3) ระหว่างงานศพ สวดพระ อภิธรรม ถวายอาหารพระและกิจกรรมรำลึกถึงผู้ตายก่อนเผาศพ 4) หลังฌาปนกิจ เก็บอัฐิ ลอยอังคารและทำบุญอุทิศส่วนกุศลในวันที่สำคัญ การจัดงานศพเน้นความ ร่วมมือจากครอบครัวและชุมชนโดยมีค่าใช้จ่ายต่ำ เช่น การใช้วัสดุจากธรรมชาติและ ยืมของจากวัด ชุมชนช่วยกันจัดเตรียมพิธี โดยมีค่าใช้จ่ายหลักที่การจัดเตรียมโลงศพ และอาหาร ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพในอดีตอยู่ที่ประมาณ 1,000 - 5,000 บาท เท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ทำที่บ้านอะไรช่วยได้ก็ช่วยกัน ส่วนวัสดุอุปกรณ์ก็ ช่วยเหลือกันใครได้หรือใครมีอะไรก็ช่วยกันคนละนิดคนละหน่อย ส่วนด้านการตกแต่ง ผู้ที่มีฝีมือในการตกแต่งก็จะทำ” (จางค์ ปัญจนะ, 2567)

1.2 การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน พบว่า การจัดงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ยังคงสะท้อนความเชื่อทางศาสนาและ วัฒนธรรมของชาวล้านนาอย่างลึกซึ้ง โดยเน้นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลและพิธีกรรม ต่าง ๆ เพื่อส่งดวงวิญญาณไปสู่สุคติ กระบวนการจัดงานมีหลายขั้นตอน ตั้งแต่การ เตรียมการ ประสานงานกับพระสงฆ์และมัคนายก เตรียมสถานที่ อาหาร เครื่องดื่ม พิธีกรรมทางศาสนา จนถึงการเผาและเก็บอัฐิ โดยวัดยังเป็นศูนย์กลางสำคัญ ครอบครัว เป็นผู้ร่วมดำเนินการทั้งหมด พร้อมการจ้างบริการเสริมในบางกรณี ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัว พระสงฆ์ มัคนายก คณะจัดเตรียมอาหาร ดอกไม้ สถานที่ โดยบทบาทของ ทุกฝ่ายมีความสำคัญ แต่ทั้งหมดต้องอาศัยค่าใช้จ่าย ซึ่งแตกต่างกับอดีตที่เน้นความ ร่วมมือและการพึ่งพาในชุมชน ปัจจุบันงานศพมีการใช้สถานที่วัสดุและอุปกรณ์ที่ ทันสมัยมากขึ้น มีบริการครบวงจร ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเริ่มต้นประมาณ 50,000–100,000 บาท และอาจสูงถึง 300,000 บาท ขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ ดังคำ สัมภาษณ์ที่ว่า “บอกได้ว่า ทุกการขยับ ก็นับว่า เป็นเงินแล้ว เพราะต้องจัดจ้างหาซื้อ เป็นส่วนมาก แม้แต่สถานที่ จัดงานศพก็ต้องเสีย” (ธนภฤต คุณชัยรัตน์, 2567) ซึ่งถือ เป็นการกระจายรายได้ให้สังคมและชุมชน

1.3 การเปลี่ยนแปลงการจัดการงานศพ จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า ด้าน ความเชื่อ ความเชื่อในการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายยังคงมีอยู่ แต่รูปแบบการทำอาจ เปลี่ยนแปลงไป ด้านการดำเนินงาน ในอดีตชุมชนช่วยเหลือกันในการจัดงาน ปัจจุบัน การจัดงานต้องพึ่งพาผู้รู้ เช่น มัคนายกหรือเจ้าภาพ ด้านผู้ที่เกี่ยวข้อง อดีตมีความ สามัคคีในการช่วยเหลือ ปัจจุบันต้องจ้างบริการจากภายนอก ด้านสถานที่และวัสดุ อุปกรณ์ ในอดีตชุมชนมีสถานที่และอุปกรณ์สำหรับจัดงาน ปัจจุบันต้องจ้างบริการ

และด้านงบประมาณ การจัดงานในอดีตไม่ค่อยมีปัญหาด้านงบประมาณ ปัจจุบันต้องใช้เงินและบางครั้งต้องกู้เงินโดยรวม การจัดงานศพในปัจจุบันต้องพึ่งพาการจ้างงานและใช้ทรัพย์สินมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ปัจจุบันค่าใช้จ่ายสูงขึ้นจากการใช้บริการภายนอก เช่น การเช่าสถานที่ การจัดเลี้ยง การตกแต่ง และการใช้เทคโนโลยี ทำให้งบประมาณในการจัดงานศพเพิ่มมากขึ้นตามความหุรหุราและมาตรฐานของงาน” (อำนวย ปารมีแจ้, 2567)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมงานศพ กลุ่มครอบครัวผู้เสียชีวิตและผู้มาร่วมงาน และกลุ่มนักวิชาการและเชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้องค์ความรู้การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากแบบดั้งเดิมที่เรียบง่ายไปสู่การจัดงานที่ยืดเยื้อและมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น โดยสภาพปัญหาที่พบมีดังนี้ 1) ความเชื่อและพิธีกรรม: การจัดงานศพยืดเยื้อหลายวันและต้องการสิ่งของที่เชื่อว่า จะช่วยให้วิญญาณไปสู่สุคติ เช่น โลงทองคำ ทำให้เกิดขยะจำนวนมากและสิ้นเปลืองทรัพยากร 2) การดำเนินงาน: การจ้างบริการจากภายนอก เช่น บริษัทจัดงานศพและตกแต่งโลงศพทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและเกิดขยะจากวัสดุประดิษฐ์ 3) ผู้ที่เกี่ยวข้อง: การจ้างแรงงานภายนอก เช่น พิธีกร นักดนตรี คนทำอาหาร ฯลฯ ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและเพิ่มความล่าช้า 4) สถานที่และวัสดุอุปกรณ์: การใช้สถานที่ที่หุรหุราและวัสดุที่ก่อขยะ เช่น โลงศพสังเคราะห์ พวงหรีดดอกไม้ประดิษฐ์ ทำให้เพิ่มขยะหลังเสร็จพิธี 5) งบประมาณ: ค่าใช้จ่ายสูงจากการจ้างบริษัทตกแต่ง เชื้อเพลิงผ่านสื่อออนไลน์และการจัดเลี้ยง ทำให้มีค่าใช้จ่ายมากและสิ้นเปลืองวัสดุ โดยรวมแล้ว การจัดงานศพในปัจจุบันมีความสิ้นเปลืองและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและงบประมาณที่สูงขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ภาคสนามและสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยผ่านการตรวจประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบหลักการจัดการงานเชิงสร้างสรรค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) หลักการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking Process) ใช้เทคโนโลยีออนไลน์ เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือยูทูบ (YouTube) เพื่อให้คนที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้เข้าร่วมจัดกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ร่วม เช่น การแชร์ความทรงจำ การทำกิจกรรมส่งผู้ตาย

ด้วยใจ และการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ พวงหรีดทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นผ้าห่มหรือพัดลม ลดการใช้ของสิ้นเปลืองและส่งเสริม การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดการเดินทาง 2) หลักการบริหารจัดการ (4Ms): คน (Man): การแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนและการร่วมมือจากชุมชนในการเตรียมงาน การจัดการ (Management): การวางแผนพิธีกรรมที่กระชับและใช้เทคโนโลยีในการเชิญชวนและ ถ่ายทอดพิธีออนไลน์ งบประมาณ (Money): การกำหนดงบประมาณชัดเจน และ เลือกใช้วัสดุที่สมฐานะวัสดุอุปกรณ์ (Materials): การเลือกวัสดุที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม เช่น พวงหรีดที่สามารถใช้ซ้ำได้ 3) หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน (People Participation): การวางแผนร่วมกันระหว่างญาติกับชุมชนในการจัดงาน การช่วยเหลือ ด้านแรงงาน เช่น การจัดทำอาหารหรือการตกแต่งสถานที่ การร่วมบริจาคทรัพยากร จากชุมชน เช่น อุปกรณ์ หรือการบริจาคเงินเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่าย การสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสวดมนต์และการร่วมแห่ศพ โดยการสร้างสรรค์ การ จัดการ การมีส่วนร่วมจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายเวลา และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีใน สังคม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การประสานงานเบื้องต้นเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากงาน บำเพ็ญกุศลศพนั้นเป็นงานพิธีที่ไม่มีหลักสูตรให้เรียนและไม่ได้มีการเตรียมตัว...เสมือน ความมีเดบอดในใจในการจะกระทำ ยิ่งเป็นการพูดคุยยิ่งลำบากในการจำ แต่หากมี เอกสารเป็นสิ่งเสมือนเส้นทางที่มีที่ในการเดินว่า จะควรเดินแบบไหนให้งานนั้นเดินไป ได้ และยังเป็น การช่วยในการบริหารเพื่อลดสิ่งไม่จำเป็น พร้อมลดภาระหรือไม่เพิ่ม หนี้สิน” (ศิวพร พัฒนกิจจารักษ์, 2567)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองปฏิบัติการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมือง เชียงใหม่ ได้ผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเป็นต้นแบบการจัดงานศพที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยการมีส่วนร่วม จากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-5 ตุลาคม พ.ศ. 2567 ณ วัดป่าแพ่ง ตำบลช้างม้อย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมมีดังนี้ 1) ก่อนการจัดงาน การประสานงานกับเจ้าภาพ และการทำเอกสารเตรียมงาน เช่น การเคลื่อนร่างและพิธีต่าง ๆ พร้อมทำคู่มือการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ให้เจ้าภาพ ทราบ 2) ระหว่างการจัดงาน พิธีจุ่งศพและรดน้ำศพแบบเรียบง่าย การเทศน์ธรรมแบบ สร้างสรรค์เพื่อให้เข้าใจง่าย การใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดสดพิธีระหว่างฌาปนกิจ ดังคำ สัมภาษณ์ที่ว่า “การใช้เทคโนโลยีในการฌาปนกิจมันเป็นสิ่งแปลกใหม่ และดีเอามาก ๆ เพราะลูกหลานก็ไม่ต้องกังวลและห่วงเรื่องความปลอดภัยพร้อมอีกหลาย ๆ ด้านที่ดีมาก เนื่องด้วยร่างกายไม่เอื้ออำนวยในการเดินทาง” (มงคล ยงศิริวัฒน์, 2567) รวมถึงการ

ใช้วัสดุลดขยะ เช่น rubber ไฟฟ้า การจัดการพิธีตามกำลังทรัพย์ 3) หลังการจัดงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พวงหรีดของใช้เพื่อต่อบุญและต่อบุณให้สังคม การเก็บอัฐิในวันเดียวกับการเผาการประกอบพิธีลอยอังคารและจุดพลุแบบเรียบง่าย การจัดพิธีสังคหะตามความสะดวกของเจ้าภาพการทดลองนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและการจัดงานอย่างยั่งยืนในทางที่สอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ วัดป่าแพ่งในตำบล ช่างม่อ อำเภอมืองเชียงใหม่ ได้ประเมินผลโดยการสังเกต เน้นการปรับปรุง กระบวนการให้ยั่งยืนและสร้างสรรค์ เช่น การใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการลดขยะ โดยพระสงฆ์มีบทบาทในการแนะนำการจัดงานที่ไม่เพียงรักษาประเพณี แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืน เช่น การใช้พวงหรีดทางเลือก การลดขั้นตอนในงานศพทำให้ กระบวนการมีประสิทธิภาพและไม่ซับซ้อน เช่น การเทศน์แบบกระชับและสวดแบบ ทำนองปกติ การใช้เทคโนโลยีช่วยลดการใช้ทรัพยากรและทำให้การดำเนินงานเป็น ระเบียบ ทั้งนี้ วัดป่าแพ่งลดค่าใช้จ่ายจากการขอรับโลงศพและอุปกรณ์อื่น ๆ จาก หน่วยบริการและการช่วยกันตกแต่ง เช่น ลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อโลงศพ 8,000 บาท และดอกไม้ 20,000 บาท รวมถึงการลดงบประมาณจาก 54,000 บาท เหลือ 16,000 บาท การใช้หลักการสร้างสรรค์ การใช้หลักการ 4M การใช้หลักการมีส่วนร่วม ช่วยให้ การจัดงานประหยัดง่ายและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

3.1 คู่มือการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ช่วยให้ครอบครัวเลือกวิธีจัดงานที่ คุ่มค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ ส่งเสริมการ จัดงานที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและงบประมาณ ใช้เทคโนโลยีและวัสดุที่ย่อยสลายได้ เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมและการทำบุญออนไลน์ 2) รวบรวมข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับการ เลือกสถานที่ วัสดุรีไซเคิลและการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้คนที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้มี ส่วนร่วม 3) โครงร่างคู่มือ รวมบทนำและแหล่งข้อมูลบริการ เช่น การเลือกสถานที่และ วัสดุ พร้อมตัวอย่างกรณีศึกษา 4) การเข้าถึงคู่มือ จัดทำคู่มือออนไลน์หรือแผ่นพับเพื่อ แจกจ่าย 5) การประชาสัมพันธ์ใช้สื่อท้องถิ่นเผยแพร่ข้อมูลและเชิญชวนให้มีส่วนร่วม คู่มือจะช่วยให้การจัดงานศพเป็นไปอย่างคุ้มค่า สะดวกและสนับสนุนการมีส่วนร่วม จากชุมชน

3.2 คลิปวิดีโอสารคดีการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ การผสมผสานประเพณีและนวัตกรรม ใช้เทคโนโลยีและวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

พร้อมสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นและลดค่าใช้จ่าย โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดงานศพที่ยั่งยืน ลดค่าใช้จ่ายผ่านเทคโนโลยี เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมออนไลน์และทำบุญออนไลน์ 2) วางแผนเนื้อหา แนะนำแนวทางการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ โดยสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัว วัด ธุรกิจท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญ 3) การถ่ายทำและการผลิต ถ่ายทำการจัดงานศพที่ใช้เทคโนโลยีและสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง พร้อมใช้เสียงบรรยาย 4) การเผยแพร่ เผยแพร่คลิปผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อท้องถิ่น

3.3 ชุดนิทรรศการการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ สร้างความตระหนักรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการจัดงานศพที่ยั่งยืนและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม พร้อมส่งเสริมการใช้บริการจากธุรกิจท้องถิ่นและการใช้เทคโนโลยี โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ เน้นการใช้วัสดุเป็นมิตรกับธรรมชาติ เทคโนโลยีในการถ่ายทอดสดพิธีกรรมและการเลือกอาหารเครื่องดื่มที่คุ้มค่า พร้อมส่งเสริมการใช้บริการธุรกิจท้องถิ่น 2) บทนำการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ผสมผสานประเพณีดั้งเดิมและเทคโนโลยี คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ พร้อมนำเสนอวัสดุที่เป็นมิตร เช่น พวงหรีดดิจิทัล การทำบุญออนไลน์ พร้อมกรณีศึกษาจากชุมชนเชียงใหม่ 3) การเลือกสถานที่และการจัดงานนิทรรศการ เลือกสถานที่ที่เหมาะสม เช่น ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่หรือวัดท้องถิ่น พร้อมจัดงานนิทรรศการให้สะดวก 4) การประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการเข้าร่วม ใช้สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม

อภิปรายผล

1. การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการปรับตัวและรักษาประเพณีดั้งเดิมไปพร้อมกันพิธีกรรมที่สำคัญยังคงรักษาความเชื่อเรื่องการส่งวิญญาณไปสู่สุคติ สอดคล้องกับการวิจัยของพระศรีธีรพงศ์ และคณะ (2564) พบว่า ประเพณีเป็นความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติในบางประเพณียังมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง และบางประเพณีก็สูญหายไป แต่ละสังคมจะมีประเพณีของตนที่มีความแตกต่างและสอดคล้องหรือคล้ายคลึงกับสังคมอื่น ๆ ดังนั้น ประเพณีจึงเป็น

แนวทางปฏิบัติของสังคมหนึ่งที่นิยมถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ด้วยเห็นว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามและเกิดคุณ ซึ่งสะท้อนถึงความยึดมั่นในศาสนาและความเชื่อทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของพระปลัดธนา อัครธมฺโม (2565) พบว่า การเตรียมจัดงานศพ การดำเนินการก่อนเผาศพ การดำเนินการในวันเผาศพ และการดำเนินการหลังวันเผาศพ การปฏิบัติเหล่านี้เน้นการเคารพและการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดพิธี การปรับเปลี่ยนบางประการในรูปแบบการจัดพิธีศพตามสมัย เช่น การใช้บริการจัดงานศพที่ครบวงจร ซึ่งช่วยลดความยุ่งยากในการจัดงานและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของครอบครัวผู้เสียชีวิตในประเด็นการจัดงานศพในปัจจุบันที่มีรายละเอียดของพิธีการเป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่อครอบครัวผู้ตาย อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายสูงจากการจ้างแรงงาน การใช้บริการของผู้ประกอบการด้านอาหารการจัดดอกไม้เพื่อตกแต่งโลงศพและสถานที่ ก่อให้เกิดปัญหาขยะตามมาหลังจากการจัดงานศพในปริมาณมาก สอดคล้องกับการวิจัยของพระมหานฤตล มหาปุณฺโณ (จวนตัว) (2561) กล่าวว่า การจัดพิธีกรรมงานศพมีลักษณะไม่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเจ้าภาพต้องการจัดพิธีกรรมรูปแบบใด แต่พิธีกรรมต้องไม่ขัดกับหลักจารีตประเพณีดั้งเดิม นอกจากนี้ การใช้บริการจากบริษัทจัดงานศพและสถานที่สะดวกสบายทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นซึ่งกลายเป็นภาระทางการเงินสำหรับครอบครัวและญาติพี่น้องในบางกรณี การเปลี่ยนแปลงในการจัดงานศพสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างความสะดวกสบายและการรักษาความเชื่อและประเพณี

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า มีกระบวนการพัฒนารูปแบบ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการงานศพการจัดการงานศพมีค่าใช้จ่ายสูง ขั้นตอนยุ่งยากและสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ออกแบบเพื่อแก้ปัญหาโดยมีหลักการคิดเชิงสร้างสรรค์ หลักการบริหารจัดการ 4Ms และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับการวิจัยของบุญศรีศรี พันธ์วัฒน์ (2560) การสร้างกระบวนการหรือรูปแบบในการจัดการงานปัญหาจะช่วยแก้ปัญหาที่พบโดยการดำเนินการแก้ปัญหาใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบตามวงจรซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาที่พบได้ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองปฏิบัติการการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลปฏิบัติการการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ พร้อมยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิม โดยเน้นเทคโนโลยีที่ทันสมัย ความร่วมมือในชุมชนและการสร้าง

ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการวิจัยของอาทิตยา บุญมาคำ และคณะ (2566) ได้ศึกษาการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำปายพบว่า ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ และขั้นตอนที่ 4 การต่อยอดและขยายผลการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับการวิจัยของรัตนะ ปัญญาภา และคณะ (2562) พบว่า รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ควรเรียบง่าย ถูกธรรมเนียมและมีคุณค่าทางจิตใจ ควรเป็นงานศพลดออบายมุข เน้น ดำเนินการให้กระชับโดยเฉพาะพิธีวางและพิจารณาผ้าบังสุกุล การทำบุญอุทิศส่วนกุศล ให้ผู้ตายสามารถทำได้หลังวันเผาศพ และเน้นความประหยัด มีคุณค่าและเป็นกุศล กรรมทั้งต่อญาติและผู้ตาย

3. แนวทางการส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดทำคู่มือการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์เป็น แนวทางสำคัญที่ช่วยให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตสามารถเลือกจัดงานศพอย่างมี ประสิทธิภาพ ประหยัดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คู่มือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของวราพงศ์ จันทนพันธ์ (2567) พบว่า การจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการ แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการจัดการศพในรูปแบบเดิมได้ ปัจจัยดังกล่าวสามารถ นำมาพิจารณาและปรับใช้เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการจัดการศพในรูปแบบเดิมอย่างยั่งยืน การลดขั้นตอนพิธีกรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ การใช้คลิปลิขิตวีดิโอสารคดีซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย เหมาะกับการ เผยแพร่ความรู้เรื่องงานศพเชิงสร้างสรรค์ โดยแสดงตัวอย่างการผสมผสานประเพณีกับ นวัตกรรม เช่น การถ่ายทอดสดพิธี การใช้วัสดุยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณัฐ พน ศุทธาพิสุทธิคุณ (2567) พบว่า การปรับตัวของวัดและพุทธศาสนิกชนในการ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสืบทอดประเพณีการทำบุญผ่านการวิเคราะห์รูปแบบ การทำบุญออนไลน์ที่หลากหลาย ทั้งการถวายปัจจัยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การฟัง ธรรมออนไลน์และการร่วมพิธีกรรมทางไกล และยังสอดคล้องกับการวิจัยของคงอมร เหมรัตน์รักษ์ (2566) พบว่า การสร้างสรรค์พิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอ เมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่ การตัดหรือสลับลำดับพิธี การเปลี่ยนรายละเอียด การ ขยายความ การผนวกพิธี การผลิตซ้ำพิธีกรรม รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น

ถ่ายทอดสด การใช้พวงหรีดทางเลือก การจัดกิจกรรมที่มีชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้การจัดงานมีความยืดหยุ่น ประหยัดและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

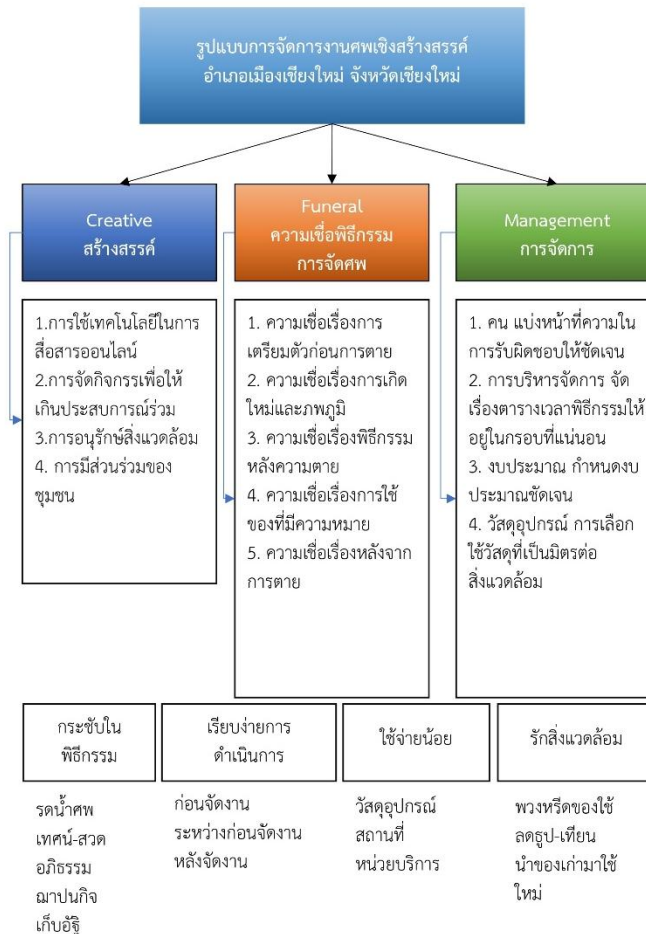
การวิจัยนี้ค้นพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้รูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

Creative (การสร้างสรรค์) การเลือกสถานที่ที่เรียบง่ายและครบวงจร เช่น วัดหรือศูนย์บริการที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ระบบเสียง ที่นั่งสะดวก การตกแต่งที่เรียบง่าย การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารออนไลน์ เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมกับผู้เข้าร่วม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการเลือกวัสดุที่ย่อยสลายได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมงานและทำบุญ

Funeral (ความเชื่อพิธีกรรมการจัดงานศพ) การเลือกใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดสดพิธีกรรมและทำบุญออนไลน์เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้มางานสามารถเข้าร่วมได้ พวงหรีดดิจิทัลช่วยลดการใช้วัสดุที่ทำลายสิ่งแวดล้อมความเชื่อเรื่องการเตรียมตัวก่อนการตาย การเกิดใหม่และภพภูมิ พิธีกรรมหลังความตาย การใช้ของที่มีความหมายและหลังการตาย

Management (การจัดการและวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) การเลือกวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น พวงหรีดดิจิทัล ขวดน้ำที่ย่อยสลายได้ ฐูป-เทียนไฟฟ้า การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจนในทีมงาน การบริหารจัดการตารางเวลาและพิธีกรรมให้อยู่ในกรอบที่แน่นอน การกำหนดงบประมาณที่ชัดเจนและเหมาะสม การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

โดยสรุปการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์จะมุ่งเน้นที่ความเรียบง่าย ประหยัด ทรัพยากร และสร้างประสบการณ์ร่วมกับชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีช่วยเสริมให้ผู้ที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้มีส่วนร่วม และคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทุกด้าน คณะผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนผังองค์ความรู้รูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ที่ยังคงความเชื่อดั้งเดิม การใช้เทคโนโลยีและวิธีการที่ทันสมัยในการจัดงานเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 องค์ความรู้รูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

สรุป

การจัดงานศพในอดีตที่เป็นไปอย่างเรียบง่ายด้วยความช่วยเหลือจากชุมชน การใช้สถานที่และอุปกรณ์จากชุมชน แต่ปัจจุบันกลายเป็นเรื่องยาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ส่งผลให้การจัดงานศพมีขั้นตอนและระยะเวลาที่มากขึ้น ต้องพึ่งพามากมายหรือพระสงฆ์ ผู้ให้บริการในด้านต่าง ๆ ทั้งการประกอบพิธีกรรม อาหาร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายสูงและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุแพง การ

จ้างบริการภายนอก การใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย จากสภาพปัญหาดังกล่าวการจัดการงาน ศพเชิงสร้างสรรค์ โดยยังคงความเชื่อดั้งเดิมมาผสมผสานกับหลักการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดค่าใช้จ่าย การเลือกวัสดุสมฐานะ การจัดการงบประมาณ การมีส่วนร่วมของชุมชน การร่วมมือจากชุมชนในการเตรียมงานและระดมทรัพยากรเพื่อลด ค่าใช้จ่าย การประสานงานผ่านสำนักงานวัด การเลือกบริการภายนอกที่เหมาะสมกับ งบประมาณ ความร่วมมือจากครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีช่วยให้การ จัดงานสะดวก รวดเร็วและลดทรัพยากรที่ไม่จำเป็น ทั้งยังอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรภพ สีสัน. (2565). *คู่มือพิธีกรรมศพ*. กรุงเทพมหานคร: ดิจิตอล Copy1.
- คงอมร เหมรัตน์รักษ์. (2566). *พิธีกรรมและแนวทางการสร้างสรรค์พิธีกรรมในชุมชน เขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.
- จำนงค์ ปัญจนะ. (2567). *มัคนายกวัดป่าแพ่ง. สัมภาษณ์*. 14 กรกฎาคม.
- ธนกฤต คุณชัยรัตน์. (2567). *ร้านอ้อยดอกไม้สด. สัมภาษณ์*. 5 สิงหาคม.
- บุญชูศรีมี พันธวัฒน์. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่.
- แปลก สนธิรักษ์. (2534). *พิธีกรรม*. กรุงเทพมหานคร: มงคลการพิมพ์.
- พระครูบัณฑิตปริยัตยาทร (ประเวศ ปญญาวโร). (2560). *ศึกษาวิเคราะห์คตินิยม เกี่ยวกับประเพณีงานศพในล้านนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอดุลสีลิตถ์ (ประพัฒน์ จานอุทโธ). (2565). *อาสภเถรานุสรณ์ (อนุสรณ์ พระราชทานเพลิงศพพระครูโสภาสวาทารกิจ (พระครูบุญเลิศ อาสโภ (คำฟู))*. เชียงใหม่: นพกฤตงานพิมพ์.
- พระณัฐพน ศุทธภาพิสุทติคุณ. (2567). *วัฒนธรรมการทำบุญออนไลน์: การ เปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล*. *วารสารภาษาและ วัฒนธรรมศึกษา*. 3 (2), 40-48.

- พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม. (2565). รูปแบบการจัดพิธีศพตามมิตินของผู้ที่เกี่ยวข้องภายในวัด อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิจัย. คณะศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหานฤตล มหาบุญโณ. (จนตัว). (2561). สัปเหร่อ: การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีธีรพงศ์ และคณะ. (2564). ประเพณีงานศพ: การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในการจัดพิธีกรรมของชาวพุทธ เขตราชบุรี บุรณะ กรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 19 (2), 79-93.
- มงคล ยงศิริวัฒน์. (2567). ผู้มาร่วมงาน. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม.
- มณี พยอมยงค์. (2543). ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 25. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตน์ ปัญญาภา และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 7 (2), 287-301.
- วราพงศ์ จันทนพันธ์. (2567). มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้มีการจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์. 17 (4), 736-763.
- ศิวพร พัฒนกิจจารักษ์. (2567). ครอบครัวผู้เสียชีวิต. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม.
- อาทิตยา บุญมาดำ และคณะ. (2566). การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำปาย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. 8 (3), 620-639.
- อำนวยการ ปารมีแจ้ง. (2567). ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 7 เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 5 ธันวาคม.